

Eva Andrejsová, Ideová východiska rané tvorby Emila Filly
Oponentský posudek bakalářské práce

Autorka navazuje na aktuální bádání týkající se české moderny a zabývá se lákavou, avšak subtilní problematikou. Analýza a rekonstrukce Fillovy „ideologie“ ve formativním období umělce je záslužný i náročný projekt, kladoucí na badatele nároky nejen z hlediska sečtělosti, nýbrž i metodologicky.

Autorka představuje raného Filla právem jako synkretika, který různé intelektuální podněty usiluje využít k osobnímu osvojení si přístupu k malbě a stanovení metody pro ni. Vystihuje také, že osobnosti typu Filly si v komplexním dění počátku 20. století hledaly cestu skloubením často protichůdných idejí a budováním principiálního postoje v dobové atmosféře zdůrazňované subjektivity.

Svou práci Andrejsová člení přehledně a logicky do čtyř inspiračních zón – filosofie, literatura, přírodní vědy a uměnověda.

Autorka chce být věrná všemu heuristicky zjistitelnému ohledně myšlení a stanovisek mladého Filly a zároveň dospět k novým významnějším zjištěním. Přitom však poněkud pomíjí spektrum tak komplexního dění, jako byly poměry v Praze doby jeho formování jako umělce i teoretika umění.

Autorka v posuzované práci sleduje svou tezi, což je samo o sobě záslužné, dokládá ji však někdy až násilně. Například z poznámky ve Fillově deníku: „Masaryk – sociologie“ rozvíjí úvahu o možném vlivu Masaryka na Filla a vede ji až domněnce o vzájemné známosti obou. Domněnku o osobní známosti Filly s Masarykem podporuje poněkud násilnou argumentací, totiž odkazem na známost Masaryka se Schwaigerem, spolu s tím, že Schwaiger učil na AVU v době Fillova tamního studia. V diskuzi o Fillově Čtenáři Dostojevského jako klíčovém bodě propojení mezi malířovými ideovými východisky a jeho ranou tvorbou nakonec říká: „Pokud bychom přijali hypotézu, že Filla znal názory Masaryka na Dostojevského, bylo by možno uvažovat o tom, že čtenářem je mladý Masaryk.“ (S. 49) Podle autorky jsou rysy Fillova Čtenáře Masarykovi poměrně podobné. Na druhé straně rovněž vybavení interiéru s vyhlídkou oknem na gotickou katedrálu shledává odpovídající tehdejšímu Masarykovu postavení. To jsou však vzájemně protichůdné aspekty Fillova Dostojevského. Masaryk byl sice Dostojevským zaujat, ale právě ve fázi své kariéry, na které autorka prostřednictvím „buržoazního“ interiéru v obraze chce ztotožnit identitu portrétovaného, řešil jinou problematiku. Interpretaci by bylo potřeba podpořit ještě jinými argumenty, než poněkud zjednodušeně, tvrzením, že „Masaryk ustanovil obor psychologie jako samostatné vědní disciplíny“. (S. 42)

Jiný problém v založení této práce spočívá ve snaze prokázat návaznost rané tvorby Filly na jeho ideová východiska, a lze jej naznačit rovněž na příkladu jeho Čtenáře. I toto dílo v posuzované práci totiž hraje roli v podstatě ilustrace, autorkou zdůrazněně osobního kréda malíře. Aspoň v tomto klíčovém případě by však Fillova raná tvorba měla být podrobena hlubšímu rozboru jako taková a měly by být shrnuty různé dosavadní interpretace. Kdyby například autorka nepominula starší Šmejkalův poukaz na těsnou analogii Čtenáře se známou Redonovou grafikou, dostala by se tím ke kontextu dekadence a symbolismu francouzského původu.

Uvádím to zde pro všeobecné nebezpečí krátkých spojení, kterým je třeba se vyhnout zvláště při studiu komplexního dění z doby formování Filly umělce. Je sotva přijatelné číst, navíc v práci prezentující dění na poli filosofie a duchovněd, větu: „Celá situace by se dala shrnout jedním pojmem – existencialismus“ (s. 46). Rovněž analogie hudby a výtvarného umění není

ještě synestézie (s. 78), a tato analogie nepochází od Schopenhauera, nýbrž tkví už ve starším myšlení, a mj. v pokusech o barevnou hudbu sahajících zpět do éry baroku.

Posuzované práci nelze upřít smysl pro souvislosti a schopnost vyvozovat závěry, prospělo by jí však poněkud relativizovat některá tvrzení. Autorka například navrhuje, že pojem „vibrace“, který se u Filly objevuje, se nezakládá na znalosti Bergsona, protože Bergson se v jeho deníku objevuje až roku 2012, nýbrž že je nejspíš odvozen z frekvence vlnové délky barev (s. 79). To sice není vyloučeno, ale rovněž v německé Lebensfilosofie by se našla řada úvah restaurujících původní metafyziku pomocí analogií z akustiky a z poetiky hudby, všeobecně z někdejší „hudby sfér“.

Na okraj tu ponechávám v této jazykově jinak víceméně korektní práci nedostatky v překlapech i psaní jmen. Z technického hlediska jí lze vyčíst, že sice uplatnila bohatý poznámkový aparát, avšak tituly uváděné zkratkou nepromítla důsledně do seznamu literatury.

Přes některé výhrady lze shrnout můj názor jako oponenta, že pozitiva v autorčině práci převažují nad některými problematickými postupy a závěry. Práce je napsána se zjevným zaujetím, vystihuje základní myšlenkové přístupy Emila Filly a zasvěceně charakterizuje jeho hlavní intelektuální východiska. Přesto a pro výše zmíněné výhrady navrhuji hodnocení „dobře.“

Prof. PhDr. Roman Prahel, CSc.

V Praze 29. 8. 2017